

3. Ekonomická aktivita cizinců v ČR

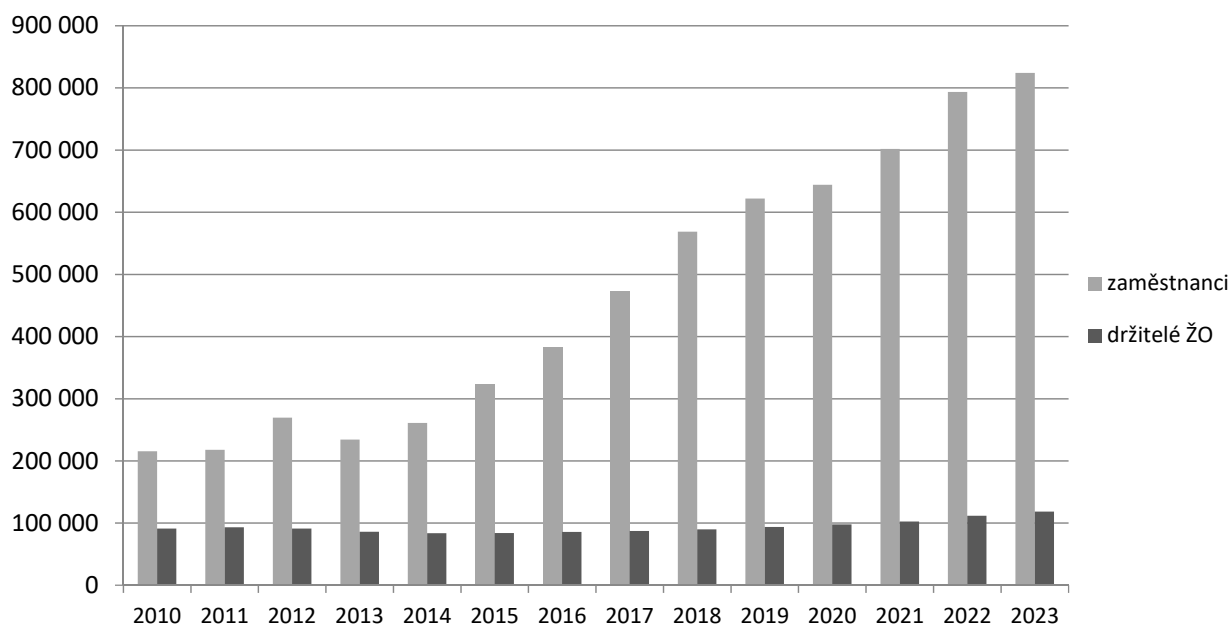
Souhrnné údaje o cizincích-zaměstnancích eviduje Ministerstvo práce a sociálních věcí. Údaje o cizincích, kteří získali v ČR živnostenské oprávnění, jsou evidovány Ministerstvem průmyslu a obchodu.

Zahraníční pracovníci hrají na českém trhu práce stále významnější roli, zejména v některých odvětvích národního hospodářství. Zatímco hned po našem vstupu do EU, resp. na konci roku 2004, tvořili cizinci působící na českém trhu práce necelá čtyři procenta z celkového počtu zaměstnaných v ČR, do konce roku 2008 vzrostl tento podíl na 7,2 %. Mezi lety 2009 a 2010, důsledkem ekonomické krize, však podíl zahraničních pracovníků na celkové zaměstnanosti v ČR klesal (na 6,3 % v roce 2010). K oživení došlo opět až od roku 2011.

Ze statistik Ministerstva práce a sociálních věcí a s Ministerstva průmyslu a obchodu vyplývá, že počet cizinců zaměstnaných v ČR (tj. zaměstnanců i živnostníků) dosáhl v roce 2023 hodnoty 942 328 osob. Cizinci se tak podíleli na celkové zaměstnanosti v národním hospodářství 18,6 %.

Jak počty cizinců-zaměstnanců (823 945), tak počty cizinců-držitelů živnostenského oprávnění (118 383) v roce 2023 meziročně vzrostly. Zatímco počty cizinců-zaměstnanců zaznamenaly růst o 3,9 %, počty cizinců-držitelů živnostenského oprávnění se ve srovnání s rokem 2022 zvýšily o 6,0 %.

Graf 3: Zahraniční pracovníci v ČR v letech 2010–2023

Zdroj: MPSV, MPO

3.1 Cizinci v ČR v postavení zaměstnanců

Podle údajů Ministerstva práce a sociálních věcí dosáhl počet cizinců-zaměstnanců na území České republiky koncem roku 2023 celkem 823 945 osob. Necelou polovinu z těchto osob (404 803 neboli 49,1 %) tvořili občané EU-27 evidovaní úřady práce na základě informačních karet. O něco více než třetina (294 774,

resp. 35,8 %) z celkového počtu cizinců-zaměstnanců připadala na občany třetích zemí, u nichž se ke vstupu na domácí trh práce nevyžaduje pracovní povolení (mezi tyto osoby lze zařadit např. cizince-třetizemce s trvalým pobytem, s uděleným azylem či doplňkovou nebo dočasnou ochranou, a další zákonem taxativně vymezené skupiny). Celkem 108 756 cizinců (13,2 % z celkového počtu cizinců-zaměstnanců) mělo ke konci roku 2023 platnou zaměstnaneckou kartu a dalších 8 802 cizinců (1,1 %) mělo platné povolení k zaměstnání. Dohromady 1 838 cizinců (0,2 %) pak bylo držiteli modrých karet.

Mezi cizinci-zaměstnanci na území ČR viditelně převažují muži, s 58,8 % v roce 2023. Vyšší převaha mužů je patrna zejména u skupiny občanů EU-27 (64,9 % v roce 2023). Mezi občany třetích zemí je podíl mužů (52,2 %) nižší. Naopak ženy tvoří většinu (90,1 %) zahraničních zaměstnanců pocházejících z Thajska. Výrazně nadprůměrné zastoupení žen je dále patrné v případě zahraničních pracovníků pocházejících z Ruska (56,9 %), Ukrajiny (52,4 %) a Kazachstánu (51,6 %).

Z hlediska členění podle státního občanství měli mezi občany EU-27 evidovanými úřady práce ke konci roku 2023 nejvyšší zastoupení občané Slovenska (216 239). S odstupem následovali občané Polska (49 194), Rumunska (46 208), Bulharska (36 630) a Maďarska (23 200). Zatímco počty Slováků a Poláků meziročně mírně vzrostly, počty občanů dalších z uvedených zemí – Rumunska, Bulharska a Maďarska ve srovnání s rokem 2022 o něco poklesly. Pokud jde o cizince z třetích zemí, nejpočetnější zastoupení mají na domácím trhu práce občané Ukrajiny (285 545 v roce 2023), následovány občany Ruské federace (20 981), Vietnamu (18 386), Mongolska (8 453), Indie (6 701), Filipín (6 417), Běloruska (6 290) a Moldavska (5 085). Na rozdíl od skupiny cizinců ze zemí EU, počty cizinců ze všech výše uvedených třetích zemí meziročně vzrostly, přičemž nejmarkantněji se v absolutních hodnotách zvýšily počty občanů Ukrajiny (o 15 634 osob). Z hlediska relativních hodnot byl mezi roky 2022 a 2023 zaznamenán nejvyšší procentní nárůst v případě občanů Filipín (58,6 %) a Indie (22,6 %).

Podle údajů Ministerstva práce a sociálních věcí pracuje nejvíce – 26,6 % z celkového počtu cizinců evidovaných úřady práce v roce 2023 – ve zpracovatelském průmyslu. V tomto odvětví bylo v roce 2023 zaměstnáno 29,0 % celkového počtu zaměstnanců ze zemí EU a 24,3 % z celkového počtu zaměstnanců z třetích zemí. Další sekci ekonomických činností, která se v uplynulém období dostala do popředí z hlediska počtů zaměstnaných cizinců, jsou administrativní a podpůrné činnosti (tato sekce zahrnuje převážně agenturní zaměstnávání). Podle dostupných údajů bylo v roce 2023 v této sekci zaměstnáno celkem 20,1 % z celkového počtu cizinců evidovaných úřady práce, přičemž z celkového počtu zaměstnanců ze zemí EU jich zde pracovalo 19,6 % a mezi zaměstnanci třetích zemí pak 20,5 %. Celkově mezi pracujícími v tomto odvětví mírně převažují (z 51,9 %) občané třetích zemí.

Dalšími odvětvími národního hospodářství přitahujícími cizince jsou velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel, s 9,5 % podílem zaměstnaných cizinců z celkového počtu cizinců evidovaných úřady práce, a stavebnictví, s 9,3 % zaměstnaných cizinců z celkového počtu cizinců evidovaných úřady práce. Zatímco v odvětví stavebnictví mají převahu cizinci z třetích zemí nad zaměstnanci ze států EU, v sekci velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel převažují občané EU. Podle dostupných údajů byla v roce 2023 v odvětví stavebnictví zaměstnána více než jedna desetina (10,5 %) z celkového počtu cizinců-zaměstnanců z třetích zemí. Odpovídající podíl za cizince-občany EU činil 8,0 %. V odvětví velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel bylo v loňském roce zaměstnáno

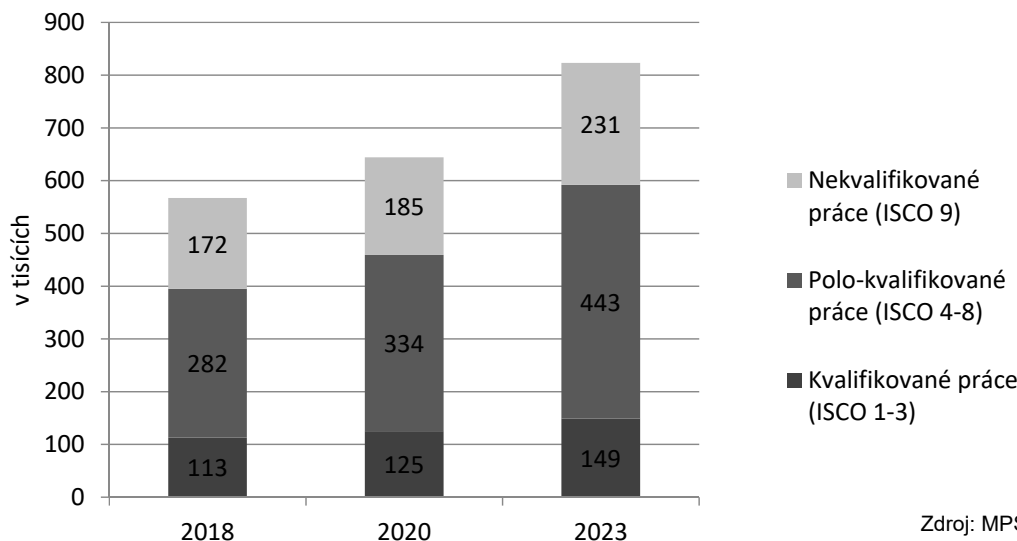
10,0 % z celkového počtu cizinců evidovaných úřady práce ze zemí EU a 9,3 % z celkového počtu cizinců-zaměstnanců pocházejících z třetích zemí.

Oproti tomu odvětvím národního hospodářství s nejnižším zastoupením zaměstnaných cizinců zůstávají činnosti domácností jako zaměstnavatelů a činnosti exteritoriálních organizací a orgánů, kde podíl cizinců nedosahuje ani desetiny procenta, dále pak veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení s pouhými 0,2 % zaměstnaných cizinců z celkového počtu cizinců evidovaných úřady práce v roce 2023.

Z hlediska zastoupení podle pohlaví je zřejmé, že cizinci-muži jsou nejvíce zaměstnáni v odvětví zpracovatelský průmysl (28,0 % z celkového počtu cizinců-mužů registrovaných ÚP), dále v administrativních a podpůrných činnostech (17,7 %) a stavebnictví (14,4 %).

Cizinky rovněž nejvíce pracují ve zpracovatelském průmyslu, jejich podíl je však v tomto odvětví ve srovnání s muži o něco nižší (24,7 % z celkového počtu cizinek registrovaných ÚP). V administrativních a podpůrných činnostech je pak jejich podíl oproti podílu mužů naopak vyšší (23,4 %). Na třetím místě však, na rozdíl od mužů, následuje odvětví velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel (12,2 %).

Podíváme-li se na zaměstnané cizince z hlediska hlavních tříd klasifikace zaměstnání CZ-ISCO, jsou zřejmé dlouhodobě vysoké počty zaměstnaných cizinců v třídě 9 – pomocní a nekvalifikovaní pracovníci. V této kategorii bylo v roce 2023 zaměstnáno celkem 28,0 % z celkového počtu zahraničních pracovníků-zaměstnanců v ČR, přičemž mírně nadpoloviční většinu (53,0 %) z celkového počtu zaměstnaných cizinců v této třídě tvořili třetizemci. Druhou početně zastoupenou kategorií byla třída 8 – obsluha strojů a zařízení, montéři, na níž připadalo 26,1 % z celkového počtu zaměstnaných cizinců v ČR. Obdobně jako u předchozí zmíněné kategorie, měli i v této třídě většinové zastoupení (57,1 %) cizinci-občané třetích zemí. Na třetím a čtvrtém místě byla třída 5 – pracovníci ve službách a prodeji – a třída 7 – řemeslníci a opraváři, v nichž bylo v roce 2023 shodně zaměstnáno 10,9 % z celkového počtu zahraničních pracovníků-zaměstnanců v ČR. Na opačné straně žebříčku pak stála třída 0 – zaměstnanci v ozbrojených silách (0,01 %) nebo třída 6 – kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství (0,06 % z celkového počtu cizinců-zaměstnanců v ČR).

Graf 4: Cizinci registrovaní ÚP podle CZ-ISCO

Z hlediska zastoupení podle pohlaví je nejvíce cizinců i cizinek zaměstnáno ve třídě 9 – pomocní a nekvalifikovaní pracovníci. Podíl mužů zde dosahuje 28,6 % z celkového počtu cizinců-mužů evidovaných ÚP a odpovídající podíl za ženy 27,2 %. Následuje třída 8 – obsluha strojů a zařízení; montéři kde bylo v roce 2023 zaměstnáno celkem 125 897 cizinců (tj. 26,2 % z celkového počtu cizinců-mužů evidovaných ÚP) a 89 117 cizinek, tj. 26,0 % z celkového počtu cizinek evidovaných ÚP. Zatímco však u mužů je třetí v pořadí třída 7 – řemeslníci a opraváři s podílem 15,3 %, u žen následuje třída 5 – pracovníci ve službách a prodeji, a to s podílem 15,4 %.

Z regionálního pohledu je nejvíce cizinců zaměstnáno na území hl. m. Prahy. Zde jejich podíl dosahoval v roce 2023 více než tři desetiny (30,3 %) z celkového počtu cizinců registrovaných úřady práce. Následují kraje Středočeský (17,2 %), Jihomoravský (11,6 %) a Plzeňský (9,5 %). Mezi regiony s nejnižším zastoupením zaměstnaných cizinců patří naopak Olomoucký (1,8 %) a Zlínský kraj (2,1 %) a kraj Vysočina (2,1 %), které nenabízejí tolik příležitostí k zaměstnání.

3.2 Cizinci v ČR v postavení držitelů živnostenského oprávnění

Podle údajů Ministerstva průmyslu a obchodu bylo ke konci roku 2023 v ČR evidováno celkem 118 383 cizinců-držitelů živnostenského oprávnění, což bylo o 6 690 osob neboli 6,0 % více než v roce 2022. Více než dvě třetiny, 68,2 % z celkového počtu registrovaných cizinců-držitelů živnostenského oprávnění, připadalo v roce 2023 na muže. Nadprůměrné zastoupení žen je mezi cizinci ze států EU patrné v případě občanů Estonska (ženy zde tvořily 49 % z celkového počtu registrovaných Estonců s živnostenským oprávněním; celkem cizinců-podnikatelů z Estonska bylo však pouze 49). Mezi cizinci z třetích zemí dominují ženy v případě držitelů živnostenského oprávnění z Thajska (95,3 % v roce 2023, tj. 241 žen). V případě početnějších skupin cizinců pak ženy mají výrazně nadprůměrné zastoupení i mezi držiteli živnostenského oprávnění-občany Ruska (56,4 %), Běloruska (49,9 %) a Mongolska (48,9 %).

V posledních letech je zřejmý kontinuálně rostoucí trend u skupiny cizinců-podnikatelů v ČR přicházejících ze zemí EU. V roce 2023 tvořili občané zemí EU-27 celkem více než dvě třetiny (36,3 %) zahraničních podnikatelů na našem území. Většina z těchto cizinců-občanů EU-27 byla státními příslušníky Slovenska (24 058 osob); oproti roku 2022 jejich počty vzrostly o 1 075 osob. Následovali občané Německa s 3 298 registrovanými osobami a občané Rumunska s 3 044 evidovanými osobami. Stejně jako u občanů Slovenska, také v případě příslušníků obou posledně zmíněných státních občanství, byl zaznamenán viditelný meziroční nárůst (o 3,3 %, resp. o 8,3 %). Ve srovnání s rokem 2022 došlo i k výraznějšímu zvětšení skupiny cizinců ze zemí mimo EU, a to o 4 937 osob. Nejvíce vzrostly počty ukrajinských držitelů živnostenského oprávnění, na 34 497 osob v roce 2023, tj. o zhruba desetinu (11,4 %) více než v roce 2022. Stejně jako v předchozím roce patřili občané Ukrajiny mezi nejvíce zastoupené státní příslušníky z třetích zemí. Následovali občané Vietnamu (20 812 osob), Ruska (5 118 osob), USA (1 805 osob) a Velké Británie (1 676 osob). Počty u těchto národnostních skupin se oproti roku 2022 výrazněji nezměnily.

Nejvyšší počty i podíl cizinců-držitelů živnostenského oprávnění byly ke konci roku 2023 evidovány v hl. m. Praha. Podíl cizinců-živnostníků zde dosáhl hodnoty 42,5 % z celkového počtu zahraničních podnikatelů na území ČR. Následoval kraj Středočeský s 12,1 %, Jihomoravský s 8,2 % a Ústecký s 7,1 %.